

INFORME JUSTIFICATIU DE LA MODIFICACIÓ DE “l’Ordenança sobre l’ús de les vies i els espais públics” PER TAL DE DECLARAR SENSE FUM LES PLATGES DE LA CIUTAT

1 OBJECTE

Les platges de Barcelona són un dels espais de lleure més grans de la ciutat, amb una longitud d’uns 5 km i una superfície de 240.000 m², les platges reben una afluència, durant la temporada de bany, d’uns 4 milions de tots els grups d’edat. Les famílies amb infants representen el 9% dels usuaris segons les dades de l’enquesta de 2018 cosa que significa que prop de 350.000 infants utilitzarien les platges de Barcelona. En els últims anys s’ha observat un canvi de tendència en l’ús de les platges, i s’han comptabilitzat més usuaris al llarg de tot l’any.

Les platges constitueixen un gran espai a l’aire lliure on els veïns i les veïnes poden gaudir del contacte amb el mar i amb la sorra i on es realitzen múltiples usos, com l’esport, el descans, el joc, etc., i on s’ofereixen serveis i activitats molt diversos.

Aquest increment en l’ús de les platges contrasta amb la disminució de la superfície de platja disponible que cada any és menor. En efecte, les platges de Barcelona són un sistema artificial altament dinàmic, que experimenta modificacions producte de la resposta natural de les platges a l’acció de l’onatge. El ritme de pèrdua anual de sorres del conjunt de les platges de Barcelona des de l’any 2010 és de quasi 50.000 m³/any.

L’Ajuntament de Barcelona doncs, ha d’assegurar la compatibilitat entre la superfície disponible i tots aquests usos, serveis i activitats per fer possible aquest gaudi i intentar evitar que es produeixin conductes que puguin ocasionar molèsties i pertorbar la convivència.

Barcelona no es pot quedar enrere en la protecció del medi ambient, amb el dret de la ciutadania a gaudir d’un espai públic net i no degradat, amb l’impuls de mesures que millorin la convivència ciutadana, la salut pública i la salubritat i amb la protecció de les persones menors d’edat.

Pels motius indicats anteriorment, l’any 2021 es va publicar el Decret d’Alcaldia de 26 de març de 2021, amb el qual es duia a terme una prova pilot de declaració de platges sense fum a les platges de Sant Miquel, Somorrostro, Nova Icària i Nova Mar Bella. Es va realitzar un estudi avaluatiu que va concloure amb uns resultats molt exitosos tant d’acceptació per part dels usuaris com de reducció de persones fumadores i per tant burilles, a les platges on no es podia fumar.

Motivats pels resultats contundents de la prova pilot i l’efectivitat de la mesura, es proposa la modificació de l’Ordenança de l’Ús de les Vies i els Espais Públics per tal de declarar totes les platges de la ciutat “Platges sense fum”.

Aquesta iniciativa s’emmarca en els Objectius de Desenvolupament Sostenible ODS 3 Salut i benestar: una vida sana, seguir hàbits saludables i tenir una millor qualitat de vida per a totes les persones a totes les edats. ODS 11 Ciutats i Comunitats Sostenibles: aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles i l’ODS 14 Vida

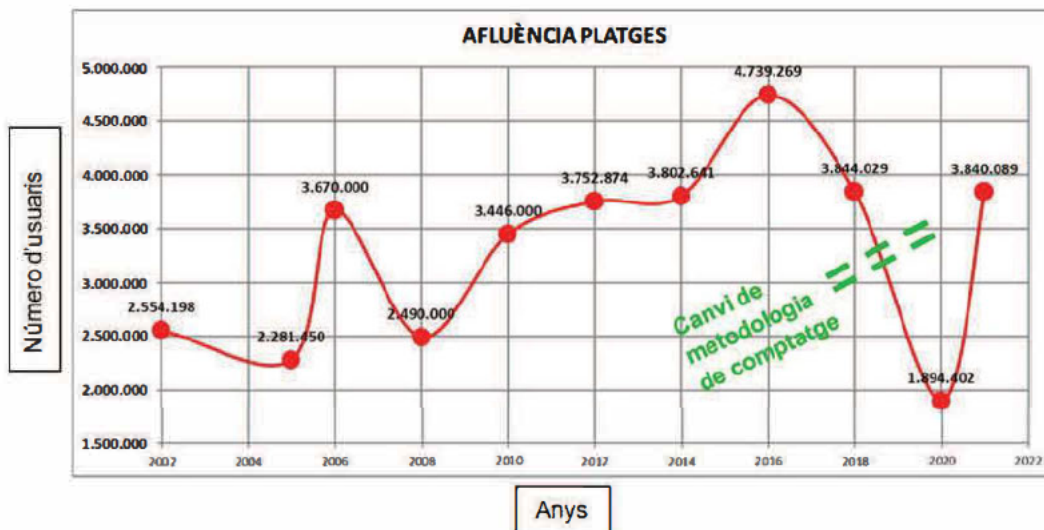
Submarina: conservar i utilitzar de forma sostenible els oceans, els mars i els recursos marins per al desenvolupament sostenible.

El present informe justifica la proposta, presenta les actuacions que es duran a terme per a la seva implementació i s'indiquen les gestions que es duran a terme amb les diferents administracions actuants a les platges de la ciutat.

2 JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

Els impactes en la convivència ciutadana

Durant els darrers anys, incloent fins i tot els anys de pandèmia per COVID-19, les platges de Barcelona han esdevingut un dels espais públics de la ciutat d'ús intensiu per una part important de la població. Són un dels espais de lleure més grans de la ciutat. Amb una longitud d'uns 5 km i una superfície de 240.000 m², les platges reben una afluència, durant la temporada de bany, d'uns 4 milions* d'usuaris (fig1) de tots els grups d'edat.

Constitueixen un gran espai a l'aire lliure on els veïns i les veïnes poden gaudir del contacte amb el mar i amb la sorra i on es realitzen múltiples usos, com l'esport, el descans, el joc, etc., i on s'ofereixen serveis i activitats molt diversos. En els últims anys s'ha observat, a més, un canvi de tendència en l'ús de les platges, i s'han comptabilitzat més usuaris al llarg de tot l'any. I és que les platges ja són un espai que va més enllà del sol i platja i ofereixen múltiples serveis socioambientals com l'esbarjo, l'esport, la salut, la relació, els beneficis psicològics, etc. que cal preservar i potenciar al llarg de tot l'any.

Aquest increment en l'ús de les platges contrasta amb la disminució de la superfície de platja disponible que cada any és menor. En efecte, les platges de Barcelona són un sistema artificial altament dinàmic, que experimenta modificacions producte de la resposta natural de les platges a l'acció de l'onatge. El ritme de pèrdua anual de sorres del conjunt de les platges de Barcelona des de l'any 2010 és de quasi 50.000 m³/any.

L'Ajuntament de Barcelona doncs, ha d'assegurar la compatibilitat entre la superfície disponible i tots aquests usos, serveis i activitats per fer possible aquest gaudi i intentar evitar que es produeixin conductes que puguin ocasionar molèsties i pertorbar la convivència.

Els impactes ambientals dels residus de tabac

La Directiva (UE) 2019/904 del Parlament Europeu i del Consell de 5 de juny de 2019 relativa a la reducció de l'impacte de determinats productes de plàstic en el medi ambient destaca en relació als filtres de productes de tabac que contenen plàstic que *"són el segon article de plàstic d'un sol ús que es troba a les platges de la Unió. Es precis reduir l'enorme impacte ambiental causat pels residus ocasionats pel consum de productes de tabac amb filtres que contenen plàstic, que es llencen de manera incontrolada directament en el medi ambient. Els Estats membres han de promoure mesures de diversa tipologia per a reduir l'abocament de productes de tabac amb filtres que contenen plàstic"*. De fet, la transposició d'aquesta directiva s'ha realitzat a través de l'aprovació definitiva en data 31 de març de 2022 de la nova Llei estatal de residuos y suelos contaminados para una economia circular. Aquesta llei inclou en el seu articulat, d'entre les mesures preventives establertes en l'Article 18, la que els ajuntament puguin regular la limitació de prohibir fumar a les platges a través de les Ordenances Municipals així com la d'establir sancions al respecte. L'article 18.1 lletra l) diu textualment:

l) Frenar la generación de basura dispersa en el medio marino como contribución al objetivo de desarrollo sostenible de Naciones Unidas consistente en prevenir y reducir considerablemente la contaminación marina de todo tipo. Con este fin, a partir de la entrada en vigor de esta norma, los Ayuntamientos podrán regular las limitaciones de fumar y de liberar de forma intencionada globos en las playas, que se podrán sancionar en las Ordenanzas Municipales con arreglo al régimen de infracciones y sanciones de la presente Ley.

A Catalunya l'any 2019 es van consumir gairebé 427 mil paquets de cigarretes, equivalent a 8,5 bilions de cigarretes (Ministeri d'Hisenda, 2020). Tot i que hi ha hagut una reducció del consum del 56% en l'última dècada, especialment des de l'aprovació de les lleis antitabac, a Catalunya encara hi ha 1,5 milions de persones fumadores (gairebé el 20% de la població) (ASPCAT, 2018). Aquest consum equival a la generació de 2.720 tones de burilles de cigarretes anualment (considerant que una burilla de cigarreta pesa 0,3 grams de mitjana).

Les burilles de cigarreta són el residu més abundant en les platges de la regió occidental del Mediterrani representant el 25,33% (en unitats) sobre el total de deixalles marines recollides (Surfrider, 2017). La Comissió Europea els classifica com el segon residu més freqüent en les neteges de platges europees. Es tracta d'un residu molt petit i lleuger que és fàcilment transportat per vent, escorrenties, aigües residuals i rius fins arribar a platges i al mar on s'acostumen a acumular. De fet, d'acord amb els resultats d'un procés de participació ciutadana desenvolupat per Rezero l'any 2020, es mostra que la majoria de les persones enquestades té una percepció alta de la presència de burilles a les platges del seu municipi (74,8%).

Recollir aquest residu de les platges resulta una tasca difícil i laboriosa pels serveis de neteja municipal, degut a la seva mida petita i perquè els mètodes de neteja no estan dissenyats per a l'escombrat unitari i l'eficàcia per enretirar aquests residus depèn, en bona part de la zona on s'acumulin.

Quan aquests residus de cigarreta són abandonats a l'entorn causen greus impactes ambientals. Les burilles inclouen quatre components principals: el filtre, el tabac, cendres i paper (cremat i sense cremar). El potencial tòxic més alt es concentra en els filtres, degut, d'una banda, a la seva composició en plàstic (acetat de cel·lulosa) no biodegradable i, d'altra banda, degut a l'acumulació de grans quantitats de compostos tòxics resultants de la combustió del tabac. Sovint per millorar l'estructura de la cigarreta, evitar la ràpida combustió i l'atac de bacteris o fongs, s'hi afegeixen plastificants i paper resistent embolicant el filtre que encara dificulten més la descomposició. Els filtres de cigarreta poden acabar generant microplàstics que poden entrar a la xarxa tròfica, bioacumulant-se (Dietrich, T.,2019)

Aquests residus triguen una dècada a degradar-se i aproximadament, un 15 % d'aquest acaba a les platges (Yuste C., 2018) i poden ser arrossegades per la pluja cap als cursos fluvials, arribant a les costes (Palou N., 2016).

Els impactes en la salut pública, la salubritat i en les persones menors d'edat i les dones embarassades

Quan els residus de les cigarretes són abandonats a l'entorn alliberen substàncies com la nicotina, el quitrà, l'amoni, contaminants metàl·lics com el cadmi (Cd), el ferro (Fe), l'arsènic (As), el níquel (Ni), el coure (Cu), el zinc (Zn) i el manganès (Mn), entre d'altres (Moerman JW., Potts GE., 2011). Tot i que aquests metalls són essencials per a la vida, un augment artificial de les seves quantitats habituals pot resultar nociu per a la biodiversitat marina, donant lloc als processos de bioacumulació i biomagnificació. Aquests provoquen alteracions en els sistemes dels diferents organismes marins i consegüentment, degut a la seva ingesta, a l'ésser humà. (Barry C., Kelly etal 2007). De fet, una sola burilla pot afectar la qualitat de fins a 1.000 litres d'aigua.

Fins i tot si aquests residus es recullen correctament, el tractament finalista al que van a parar també és altament contaminant. En els abocadors poden generar lixiviats tòxics i en les incineradores emissions de substàncies perilloses. És doncs per aquest motiu, que la millor manera de gestionar-les és evitar-ne la seva generació.

Aquesta toxicitat s'afegeix als efectes nocius del consum de productes del tabac de tot tipus per la salut com a causa de malalties, mort i problemes socio-sanitaris, el que ho converteix en un dels principals problemes de salut pública.

Més enllà del tabaquisme actiu, el tabaquisme passiu (respirar el fum del tabac que fumen altres persones) té també uns efectes rellevants. Cal recordar que al fum ambiental del tabac hi ha més de 4.000 compostos, entre ells més de 50 classificats com a carcinògens, a més de compostos tòxics o irritants com poden ser el cianur, el quitrà o l'amoniac. Hi ha una evidència consolidada sobre el fet que estar exposat a aquest fum, és a dir, respirar el fum del tabac que fumen altres persones augmenta el risc de diverses malalties, entre elles el càncer, les malalties cardiovasculars o els problemes respiratoris (U.S. Department of Health and Human Services, 2006; Oberg et al., 2011).

A més, en nens i nenes, la càrrega de morbiditat pot ser també molt important. Segons un estudi recent, el fum ambiental del tabac, en el cas dels infants seria responsable de més de 135.000 casos de malalties respiratòries i més de 3.000 hospitalitzacions en menors de 12 anys a Espanya

(Continente et al. 2019). A més, el tabaquisme afecta també de forma negativa la salut reproductiva de les dones, disminuint la fertilitat i avançant la menopausa. El fum de tabac durant l'embaràs causa efectes adversos durant la gestació, com la ruptura prematura de membranes, i afavoreix l'aparició de problemes del nadó relacionats amb un risc més gran de part preterme, pes baix en néixer, avortaments espontanis i síndrome de la mort sobtada de l'infant.

Com passa amb els efectes de dosis baixes del fum del tabac, les toxines dels residus de productes del tabac transmesos per l'aigua són especialment greus per als nadons i els infants. El compostos que s'alliberen de les burilles de tabac i cigarretes poden produir efectes aguts en els infants en dosis molt inferiors als dels adults. Per exemple, una dosi tòxica de nicotina per a una persona adulta és de 4-8 mg, mentre que 1-2 mg poden ser tòxics per a nens i nenes petites. Se sap que la contaminació per metalls pesants té efectes aguts més acusats i causa danys neurològics a llarg termini en la infància. Les restes de cigarrets i burilles als entorns marins i costaners contenen metalls com el plom i el cadmi, i també poden actuar com a disruptors endocrins amb possibles efectes intergeneracionals. Per tant, cal reduir les exposicions als disruptors endocrins, les partícules fines i els hidrocarburs procedents de la contaminació de l'aire i de l'aigua per les restes de productes del tabac, especialment en nens i nenes (Kungskulniti et al., 2018).

3 COMPETÈNCIES ENTRE ADMINISTRACIONS ACTUANTS A LES PLATGES

En la gestió del litoral de Barcelona conflueixen les competències de tres administracions: Estat, Generalitat de Catalunya i Ajuntament, la qual cosa es tradueix en el treball conjunt de més de 20 agents amb diferents graus de responsabilitat i funcions, que comporta una gran complexitat. La gestió directa del dia a dia i la coordinació de les actuacions dels diferents agents es realitza des de l'Ajuntament de Barcelona.

El Pla de Gestió Integrada del Litoral de Barcelona (En endavant PGIL) sorgeix, precisament, d'aquesta voluntat municipal de millorar la gestió i incrementar la qualitat d'aquest espai públic, un dels més populars i millor valorats pels ciutadans. Aquesta voluntat municipal va quedar recollida en l'article 6.3 de la Carta Municipal, Llei 1/2006 de 13 de març, del Règim Especial del Municipi de Barcelona (BOE 62, 14/03/06)¹, en el qual s'estipulava que les tres administracions implicades signarien un conveni per millorar de forma integrada i coordinada aquest espai plenament unit a la trama urbana que es va dur a terme el 15 de maig de 2007 on es va signar el conveni que donava aprovació del PGIL.

En el PGIL s'estableixen les competències de les diferents administracions pel que respecta a l'àmbit de les platges de les quals remarcarem les següents:

A. Administració central: Ministeri de Transició Ecològica i Repte Demogràfic (MITECO), Demarcació de Costes:

Es competent pel que fa a autorització i la realització d'obres. També és competent en la tramitació permisos, activitats i concessions en la franja costanera, no obstant això, i en virtut del que preveu l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, aquesta competència està transferida a la Generalitat de Catalunya. El Ministeri és l'autoritat ambiental i l'organisme responsable de fer executar la Llei de Costes.

B. Administració autonòmica: Generalitat de Catalunya: Departament de la Vicepresidència, i de Polítiques Digitals i Territori, Secretaria de Territori i Mobilitat, Direcció General de Polítiques de Muntanya i del Litoral.

Actualment, és competència d'aquest Departament l'elaboració dels estudis de necessitats de les platges, ordenació, ocupació i inspecció del DPMT. També és de la seva incumbència l'estudi i la tramitació del Pla d'Usos i l'impuls de l'ordenació de l'espai litoral.

C. Administració local: Ajuntament de Barcelona

- Coordina la gestió, manteniment i seguiment de les platges de Barcelona.
- Assumeix la responsabilitat de mantenir la sorra neta i en condicions adequades per a la seva ocupació per part dels usuaris i també de la neteja de les aigües litorals a causa d'abocaments procedents del sanejament urbà.
- Dota, manté i substitueix els equipaments per a l'usuari exclusius per a les platges de Barcelona.
- Coordina les activitats que es realitzen a les platges.
- Tramita els permisos, llicències i concessions necessaris amb l'organisme competent, inclòs el Pla d'Usos. Gestiona la relació amb tercers explotadors dels serveis.
- Es responsabilitza de la seguretat vinculada al salvament mitjançant la convocatòria d'un concurs públic.
- S'encarrega, conjuntament amb la Generalitat, de la seguretat ciutadana a la ciutat i les platges a través dels cossos de la Guàrdia Urbana Municipal i els Mossos d'Esquadra.

Respecte l'assumpte que es pretén impulsar, la *Ley de residuos y suelos contaminados* para una economia circular aprovada en el congrés dels diputats el 31 de març de 2022, recull entre les mesures preventives que proposa, la d'establir, per part dels municipis a través de les seves ordenances municipals, la regulació de les limitacions de fumar a les platges (article 18.1 lletra l).

A l'indicat anteriorment se li ha d'afegir la competència municipal en matèria de defensa del medi ambient (per la presència de puntes de cigarreta a la sorra i al mar), la necessitat de preservar l'espai públic com a lloc de convivència, el dret de la ciutadania a gaudir d'un espai públic net i no degradat, la salut pública i la salubritat i la protecció de les persones menors d'edat es considera adequat que l'Ajuntament pugui impulsar la Ordenança té per objecte la modificació de l'Ordenança sobre l'ús de les vies i els espais públics de Barcelona, per tal de prohibir fumar a les platges de la ciutat.

4 PROPOSTA

L'objecte de la proposta és la de modificar l'actual Ordenança sobre l'ús de les vies i els espais públics de Barcelona, per tal de prohibir fumar a les platges de la ciutat, incloent l'espai de sorra i la zona de banys del mar i la Zona de Banys del Fòrum, prohibint consumir productes de tabac i dispositius d'alliberament de nicotina a partir de la seva aprovació definitiva. Exceptuant d'aquesta prohibició la zona ocupada exclusivament les llicències tipus " Guingueta-bar".

Comunicació i sensibilització ciutadana

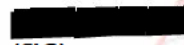
L'estratègia comunicativa inclourà una senyalització específica de la prohibició a l'espai de platja, una campanya de comunicació per informar la ciutadania sobre aquesta modificació normativa, a través de la creació al *site* de bany i platges d'un *banner* específic sobre *Platges sense fum*" al web d'Ecologia Urbana, reforçada per xarxes socials i *in situ* amb la presència d'un equip d'informadores que atindrà i assessorarà la ciutadania.

5 CONCLUSIONS

Amb tot l'indicat anteriorment es **PROPOSA** que s'impulsi la modificació de *l'Ordenança sobre l'ús de les vies i els espais públics de Barcelona* per tal de declarar les platges de la ciutat *Platges sense fum*.

Patricia
Giménez Font - Digitally signed by
Patricia Giménez Font
 Date: 2022.04.05
20:41:13 +02'00'
(AUT)

Patricia Giménez Font
Directora de Platges
Barcelona Cicle de l'Aigua
Medi Ambient i Serveis Urbans

CRISTINA VILA
RUTLLANT - Firmado digitalmente
por CRISTINA VILA
RUTLLANT DNI
 Fecha: 2022.04.07
09:47:38 +02'00'
(SIG)

Cristina Vila Rutllant
Directora
Barcelona Cicle de l'Aigua
Medi Ambient i Serveis Urbans